

Aktuális lápfelmérések Zala vármegyében – kezdeti eredmények

Biró Éva^{*1} – Magyarai Máté¹

¹Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság, Csupak

*bироeva@bfnp.hu



Bevezetés

A vizes élőhelyek, ezen belül is a lápok kiemelkedően értékes, de sérülékeny, veszélyeztetett élőhelyek, amelyek sok tekintetben a régi idők hírmondói. Az ezredfordulói tapasztalt pusztulás és pusztítás mértéke hazánkban meghaladta a 97 százalékot. S bár e területek a természet védelméről szóló, 1996. évi LIII. törvény értelmében Magyarországon már a törvény hatályaba lépésével egyidejűleg védelemben részesülnek, a gyakorlatban ez a védelem csak egyedi jogszabállyal vagy egyedi hatósági lehatárolás útján érvényesíthető.

Magyarországon – és megközelítőleg a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság működési területén is – a lápok csaknem egyharmada eleve védett területen fordul elő, de igen jelentős az egyedi hatósági határozattal lehatárolt, de még inkább a lehatárolásra váró területek száma, mely legjelentősebb mértékben Zala vármegyét érinti. Zalát meridiionális völgyekkel szabdalta, változatos domborzata, forrásfakadási helyei és talajtani adottságai alkalmassá tették forrás- és síklápok, mocsárrétek, láprétek, magassásosok, lápi magaskórósok, valamint bokorfüzesek, láp- és ligeterdők alkotta vizes élőhelykomplexek kialakulására, ugyanakkor az elmúlt 25 év biotikus és abiotikus hatásai rendkívüli mértékben átalakították ezen élőhelyek képét. Részben a láplehatárolási eljárások folytatását elősegítve, részben élőhelyek felülvizsgálatát célozva kezdődtek a Igazgatóságunk intenzív felmérései, hogy a kiemelt védelmet érdemlő lápi élőhelyek hosszútávú fennmaradást segíteni tudjuk.

Göcsej

A Göcsej területén húzódó **Válicka-völgy** kiterjedt vizes élőhely, mely a lehatárolt lápokon kívül nem áll természetvédelmi oltalom alatt. A terület egykori lápvilágának pusztulása már több mint 20 évvel ezelőtt megkezdődött, az akkor még fellelhető utolsó, unikális lápi élőhelyek jóformán eltűntek: a forráslápok/rétlápok és kékerperjés láprétek, magassásosok (B5) és mocsárrétek (D34) irányába tolódtak el, valamint az özőnfajok uralta élőhelyek dominanciája megnőtt (OD). Pusztuló égerlápok (J2) húzódnak ott, ahol utolsó szombékokkal a rostostövű sások (*Carex appropinquata*) jelzik az egykori élőhelyi állapotokat.

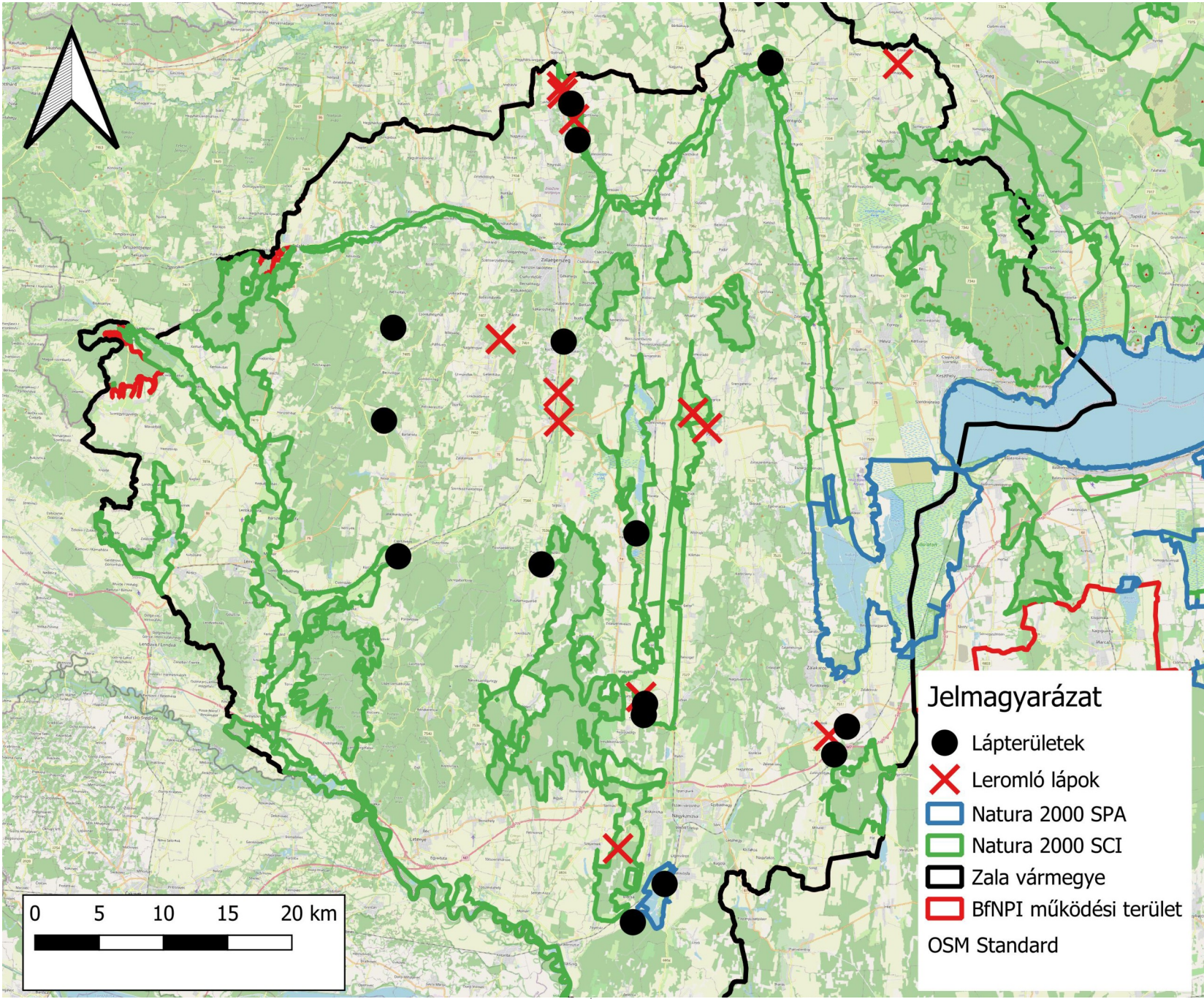
A Göcsejben több, kisebb (alig 1-2 ha kiterjedésű) lápterület megőrzésének kulcsa lehet az egyedi lehatárolás és ezzel a gazdálkodói oldallal való szoros együttműködés. Kiemelendő ezek közül a **Kustánszegi-tó környéke**, ahol a rostostövű sás (*Carex appropinquata*) és egyéb védett fajok láp- és mocsárerdők (J2) élőhelyitípust jeleznek, Zala vármegyében Barlahida területén fordul elő az egyetlen zergebogár (*Trollius europeus*) élőhely, valamint **Pusztaszentlászló: Kiskuti rét** érdemel még említést, ahol a hatósági eljárás már lezajlott és a gazdálkodóval való együttműködés megkezdődött a láprét (D1, D2) és a védett fajok megőrzése érdekében.



A hússzínű ujjaskosbor (*Dactylorhiza incarnata*) és a mocsári sisakoskosbor (*Anacamptis laxiflora*) állományai a Göcsej területén két évtized alatt megtelepedtek



Széleslevelű gyapjúsás (*Eriophorum latifolium*)



A vizsgált lápterületek eloszlása Zala vármegyében

Nagykanizsa térsége

Természetföldrajzilag a Principális-völgy kistájhoz tartoznak Miklósfá területén húzódó egyedi lehatárolásra váró lápterületek, részben védett területen kívül. Bár a Miklósfai Móríchelyi-halastavak (HUBF10001) Natura 2000 terület, a kijelölés alapján a Madárvédelmi Irányelv adta. A **Nagykanizsa-Miklósfai láp** hármaslevelű vidrafű (*Menyanthes trifoliata*), mocsári tőzgepáfrány (*Thelypteris palustris*), rostostövű sás (*Carex appropinquata*) és széleslevelű gyapjúsás (*Eriophorum latifolium*) állományának ad otthont, ugyanakkor az élőhely nagyon fragmentált, az élőhely állapotának javítására, célzott kezelési intézkedések tervezésére lenne szükség.

A Nagykanizsához tartozó **Szaplányosi-erdő** tömbje megközelítőleg 180 ha-os, ahol a változatos mikrodomborzat: völgyek, suvadások, patakmenti lapályok változatos területi adottságokat biztosítanak, többek között lápi élőhelyek kialakulásának: láp- és mocsárerdők (J2), fűzlápok (J1a) láncolata került lehatárolásra 11 ha kiterjedésben a tömb nyugati oldalán, de terület keleti fele további átvizsgálást igényel. Helyenként a szombék-semylők komplexek nem szombékoló magassárrétekkel változó kiterjedésben mozaikolnak a vízállástól függően, melyek mocsári békaliliom (*Hottonia palustris*), mocsári tőzgepáfrány, (*Thelypteris palustris*), fehér zászpa (*Veratrum album*) és nyári tőzike (*Leucojum aestivum*) élőhelyei. Az erdőgazdálkodóval folytatott párbeszédnek köszönhetően a természetvédelmi érdekek teljesülhetnek, az együttműködés előremutató és a közös érdekek érvényesíthetőek.

A Csörnyeberek (Zalakomár) (HUBF20050) területen kívül a Nyugat-Belső-Somogy kistájban, új lápként került elő a **Galambok** közigazgatási területén egy lápi élőhely, amely zalai vonatkozásban is kimagaslóan jó vízellátottsággal és természeti adottságokkal rendelkezik, de eddig semmilyen védelmet nem élvezett. A 10 ha kiterjedésű, több nagy vízállást magába foglaló láperdő (J2, J1a) a mocsári békaliliom (*Hottonia palustris*) több tízezres állományának ad otthont, míg a széleken bugás sás (*Carex paniculata*), mocsári tőzgepáfrány (*Thelypteris palustris*), fehér zászpa (*Veratrum album*) és szálkás pajzsika (*Dryopteris carthusiana*) fordul elő nagy számban. A hatósági eljárás időzítése szerencsésen alakult, mert épp megelőzte a terület egy részének letermelését, így a gazdálkodókkal megállapodhattunk a terület védelmének szükségességéről és információt is kaptak arról, mely területrészeket folytatódhat a gazdálkodás továbbra is korlátozások nélkül.



Mocsári tőzgepáfrány (*Thelypteris palustris*) aljnövényzetű nádas



Tömeges a mocsári békaliliom (*Hottonia palustris*)



Zsombéksásos-égeres a Szaplányosi-erdőben

Anyag és módszer

2022 és 2025 között célzott lápellenzőzéseket végeztünk Zala vármegye területén, elsősorban a Felső-Kemeneshát, Göcsej, Alsó-Zala-völgy és a Principális-völgy területén. Jelen összesítésbe 26 olyan helyszínt vontunk be, ahol min. 2 terepi bejárás adatai álltak rendelkezésre.

Eredmények

Csak a területek felénél tudtuk igazolni a lápi életközösség jelenlétét, de a vizsgált helyszínek közül nyolc élőhely kimagasló értéket képviselt, melyből egy lápterület teljesen új előkerülést jelentett. A negatív tendencia ellenére – amely mind az élőhelyek számában, mind kiterjedésében megmutatkozott – azt láthatjuk, hogy nincs még minden veszve, de a lápi élőhelyek hosszú távú fennmaradásának záloga a vizek megtartására irányuló aktív lépések, élőhelyhelyreállítások, valamint a védett területen kívül elhelyezkedő lápok esetében a védett státusz érvényesítése. Mindehhez hozzájárul az nélküldözhetetlen az aktív együttműködés a gazdálkodókkal, kezelőkkel.

Alsó-Zala-völgy (HUBF20037)

Néhány kisebb lápfoltól eltekintve, szinte egyedüli és egyedülálló terület a Zala völgyében a Batyki láprét, mely az elmúlt években kapta meg *ex lege* védett jogi státuszát. 36 védett és 2 fokozottan védett növényfaj, valamint számos védett, fokozottan védett állatfaj élőhelye. A terület lápjelző növényfajai: nagy szittyó (*Juncus subnodulosus*), lápi sás (*Carex davalliana*), kormos csáté (*Schoenus nigricans*), lápi nyúlfarkfű (*Sesleria uliginosa*), mocsári tőzgebogár (*Parnassia palustris*), sárgaliliom (*Hermodactylus lilio-asphodelus*), továbbá a 2025. évi felmérés alapján megtalálható a mocsári tőzgepáfrány (*Thelypteris palustris*) jelentős állománya és a rostostövű sás (*Carex appropinquata*) recens előfordulása is igazolható.

A **Batyki-lápréten** zajlott, majd 15 évvel ezelőtti élőhelyrekonstrukció hatása már csak kis mértékben érzékelhető, a tovább csökkenő talajvízszint és a rapszodikussá váló csapadékvízszonyok mellett. A déli területen döntő többségben kiszáradó kékerperjés rétek (D2), meszes láprét-mocsárrét (D1xD34) komplexek, valamint láp- és mocsárerdők (J2) élőhelytípus fordul elő, ahol a vízmegtartás újragondolása és a gazdálkodás optimalizálására van szükség - szűkös erőforrásaink mellett. Az északi területen kékerperjés rétek (D2), valamint fűzlápok (J1axOA) maradtak fenn, a terület megfelelő vízellátása és kezelése (helyreállítása) esetén az élőhelyek regenerációja, kiterjedésük növekedése várható.



A batyki láprét déli részén helyenként tömeges a szibériai nőszírom (*Iris sibirica*), északi részén pedig a mocsári tőzgepáfrány (*Thelypteris palustris*) alkot sűrű állományt



Tartósan víz borította fűzláp



Sárga sásliliom (*Hermodactylus lilio-asphodelus*) és fehér zászpa (*Veratrum album*) a batyki lápréten



Szévíz-Principális-csatorna (HUBF20045)

„A térség síkvidéki tőzeges terület, emiatt több helyen is bányásztak tőzeget, ami tőzgebánya tavak kialakulásához vezetett. A terület jórészt szántóföldi művelésbe is tartozik, melyhez a Szévíz, mint lecsapoló árok tartozik.” Ezek a táji és gazdálkodási jellemzők eleve meghatározták a természeti értékek alakulását, ennek ellenére közel 1000 ha lehatárolt láp mellett, legalább ugyanennyi lehatárolásra váró potenciális láp fordulhat/fordulhatott elő, legalábbis a természetvédelem szakemberei megőrzésüket elősegíteni igyekeztek a védett státuszra emeléssel. A terület déli részén jelentős élőhelyi adottságú és fajkészletű állományok kerültek elő **Magyarszentmiklós és Fűzvölgy** térségében, bár a lecsapolások itt is megkezdődtek az 1980-as évektől, még nem teljes „sikerrel”.

A jó vízellátottságú láp- és mocsárerdők (J2) területén több száz mocsári tőzgepáfrány (*Thelypteris palustris*) és fehér zászpa (*Veratrum album*) került elő, ami a térségben kimagasló. A kékerperjés rétek (D2) és meszes láprét-mocsárrét (D1xD34) komplexek pedig lápi sás (*Carex davalliana*), keskenylevelű és széleslevelű gyapjúsás (*Eriophorum angustifolium*, *E. latifolium*) jelentős állományainak adnak otthont, valamint további védett fajok, mint a pompás kosbor (*Anacamptis palustris* subsp. *elegans*), a kormos csáté (*Schoenus nigricans*) vagy az egypelyväs csetkák (*Eleocharis uniglumis*) új előfordulásai is előkerültek. Fűzvölgy 1. láp esetében a hatósági eljárás lezárult, Fűzvölgy 2. láp lehatárolása 2026-ban tervezett, ahol a gazdálkodóval egyeztetni szeretnénk a hosszútávú kezelési irányokat.

Hahót térségében szintén kiemelt értékű lápterület található – talán a térségben egyetlen –, ahol a kedvező időjárási feltételeknek hála 2023-ban a lápi sás (*Carex davalliana*) és a keskenylevelű gyapjúsás (*Eriophorum angustifolium*) tízezres állományára bukkantunk (az élőhely megközelítőleg 15 ha területű, de északi irányba további ellenőrzésekre, felmérésekre van szükség), ugyanakkor mivel az élőhely fektetett bányatelken fordul elő, a védelme és hosszú távú megőrzése kérdéses.



Keskenylevelű gyapjúsás (*Eriophorum angustifolium*)



Gyapjúsásos meszes láprét-mocsárrét komplex a Principális-völgyben



Lápi sás (*Carex davalliana*)

Fotók: Biró Éva és Magyarai Máté

Ezúton is köszönjük a terepi felmérésekben végzett közreműködést Czozma Nastasia, Gerencsér Beáta, Dr. Lökkös Andor, Major Ferenc és Schneider Viktor kollégáinknak, továbbá Bódis Judit (MATE), Pocsai Bálint (MATE) botanikai és természetvédelmi szakértőknek, valamint a hatósági eljárásokban való aktív részvételt Lelkes Andrásnak, Major Ferencnek és Schneider Viktornak.

Felhasznált irodalom:

BioAqua Pro Környezetvédelmi Szolgáltató és Tanácsadó Kft. (2014): Szévíz-Principális-csatorna (HUBF20045) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület fenntartási terve. Debrecen

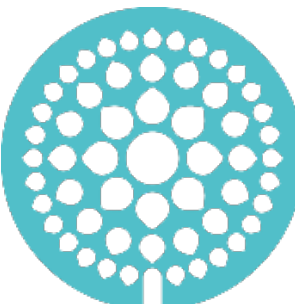
BioAqua Pro Környezetvédelmi Szolgáltató és Tanácsadó Kft. (2014): A Sárvíz-patak mente (HUBF20052) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület fenntartási terve. Debrecen

Dr. Pécsi. M., Balogh J., Dr. Ringer Á. (1986.): A Zalai- dombság domborzatának hatása a földhasználatra. Földrajzi Közlemények 1986.

Király G. (szerk.) (2007): Vörös Lista. A magyarországi edényes flóra veszélyeztetett fajai. – Saját kiadás, Sopron

Zöld Zala Természetvédő Egyesület (2007): Ökoléltár Észak-Zalában. Zalaegerszeg és Térsége Többcélú Kistérségi Társulás. AVOP-3.5.2-2006-10-0077/1.07

Zöld Zala Természetvédő Egyesület (2007): Ökoléltár Göcsej – Közép-Zalában. Zalaegerszeg és Térsége Többcélú Kistérségi Társulás. AVOP-3.5.2-2006-09-2395/1.08



Balaton-felvidéki
Nemzeti Park

